

בית משפט השלום בחיפה

5 בנובמבר 2009

ערעור נכים 640-00

בפני
כב' השופט זאיד פלאח – יו"ר הועדה
ד"ר צ. בן-ישי – חבר הועדה
ד"ר א. קורת – חבר הועדה

המערער
א.ב. ז"ל
באמצעות ב"כ עו"ד גב' מירב וייס-קרטייה

נגד

המשיב
משרד הבטחון - אגף השיקום – קצין התגמולים
באמצעות פרקליטות מחוז חיפה - אזרחי

פסק - דין

- 1
2
3 1. עניינו של תיק זה בקשר שבין השירות הצבאי הקצר מאוד ובין מחלת הסכיזופרניה ממנה
4 סבל המערער ז"ל (להלן: "המערער"). המערער התגייס לשירות צבאי ביום 11.10.99, עם
5 פרופיל 72, ושירת כ-4 ימים עד להפנייתו לבדיקות ולאחר מכן אשפוזו בבית חולים טירת
6 הכרמל. בתאריך 7.12.99 הגיש המערער תביעה להכרת זכות לפי חוק הנכים (תגמולים
7 ושיקום), התשי"ט 1959 (נוסח משולב), (להלן: "החוק"), ובתאריך 3.4.2000 הודיע קצין
8 התגמולים למערער על דחיית תביעתו, מהנימוק: "אין קשר בין מחלתך הנפשית שסימניה
9 הופיעו טרם גיוסך ובין תנאי שירותך הצבאי כמשמעותו בסעיף 1 לחוק". כנגד החלטה זו
10 הוגש הערער נשוא פסק דין זה.
11
12 2. תיק זה החל להשמע בפני שופטים אחרים, אולם, בשל אשפוז המערער מפעם לפעם, נדחה
13 הדיון בעניינו, מאחר ולא ניתן היה להעידו בנוגע לתנאי שירותו. ביום 26.6.05 התאבד
14 המערער, ויורשיו החליטו להמשיך בערעור שהוגש. מאחר והמערער לא נחקר על תצהירו,
15 בשל נסיבות מותו הטראגיות, זנחה באת-כוחו את הטיעון בנוגע לתנאי השירות, והערעור
16 נסב סביב שתי שאלות: האם עצם גיוסו של המערער גרם להתפרצות מחלתו, ולחילופין –
17 האם עצם הגיוס הביא להחמרת המחלה. ב"כ המערער ענתה על כל אחת מהשאלות הנ"ל
18 בחיוב, ואילו ב"כ המשיב השיבה בשלילה. כל אחת מבאות-כוח הצדדים תמכה את גרסתה
19 בחוות דעת רפואיות מתאימות.
20
21

בית משפט השלום בחיפה

5 בנובמבר 2009

ערעור נכים 00-640

- 1
- 2 3. מומחה המערער, ד"ר עמיקם טל, סקר בחוות-דעתו מיום 27.10.07, את גורמי הסיכון
- 3 הקיימים במידע שקדם לגיוס המערער, ציין את שנכתב בהערכת הקבני"ת כשנה וחצי טרם
- 4 הגיוס, את העובדה שהקבני"ת הפנתה את המערער לפסיכיאטר – ד"ר שולקין – שאבחן את
- 5 המערער כמי שסובל מאישיות נרקציסטית, והדגיש שהתנגדות המערער לגיוס לצה"ל,
- 6 שהובעה בפני הקבני"ת, חלפה לה. ד"ר טל ביקר את העובדה, שהפסיכיאטר התעלם
- 7 מההסטוריה של המערער, מהנתונים שנכתבו בדו"ח הקבני"ת, והוסיף שבשל הני"ל לא ניתן
- 8 להתייחס "לקביעתו הסתמית והלא מנומקת של הפסיכיאטר, כי ניתן היה לגייס את
- 9 המנוח, מבלי שיש לראות בגורמי הסיכון המפורטים לעיל ואלו המצויינים בדו"ח הקבני"ת
- 10 – כגורמים העלולים לסכן אותו בשל הגיוס". ד"ר טל הוסיף וכתב, כי "בשל אלו להערכתך,
- 11 עצם גיוסו של המנוח לצה"ל בהתעלם מגורמי הסיכון הללו, גרם לכך, שלא יוכל להתמודד
- 12 וכך נשבר בצורה של גל פסיכוטי חריף, אשר התפתח למחלה סכיזופרנית". ד"ר טל התייחס
- 13 לתצהיר המשלים של ד"ר ברש, ראש מדור פסיכיאטריה במרכז לבריות הנפש בצה"ל, וכתב
- 14 בסיכום, כי "לא היה מקום לגייס את המנוח בשל גורמי הסיכון...עצם הגיוס מהווה גורם
- 15 הדק להתפרצות המחלה הסכיזופרנית במקרה זה".
- 16
- 17 4. בחוות דעתו המשלימה מיום 23.4.08, התייחס ד"ר טל לתגובת ד"ר ברש מיום 17.1.08
- 18 ולזו של ד"ר בן אפרים, מומחה המשיב, מיום 3.1.08. ד"ר טל כתב, בין היתר, כי גורמי
- 19 הסיכון שצויינו בחוות דעתו הקודמת מנבאים התפתחות פסיכופתולוגיה כלשהי, לרבות
- 20 סכיזופרניה, ובכך מבקש הוא לסתור את שכתב מומחה המשיב שאין גורמי הסיכון
- 21 הנטענים מוכרים כגורמי סיכון להתפתחות מחלת הסכיזופרניה. ד"ר טל הוסיף וכתב,
- 22 שחלוף תקופה של כשנה ומחצה מיום בדיקת הקבני"ת והערכת הפסיכיאטר, ועד לגיוסו
- 23 בפועל של המערער, חייב עריכת בדיקה מחודשת טרם הגיוס, וכך היה נמנע גיוס המערער,
- 24 שגרם להחמרת המצב הנפשי ולהתפתחות מחלת הסכיזופרניה. ד"ר טל ציין עוד, שגם אם
- 25 סימני המחלה הופיעו ביום גיוס המערער לצה"ל, כפי שכתב מומחה המשיב, הרי שיש בכך
- 26 כדי לחזק את דעתו באשר לצורך בבדיקה נוספת בסמוך לגיוס "דבר אשר סביר להניח היה
- 27 מגלה את ההחמרה ביכולות ההסתגלות שלו, כפי נצפו בעת הערכותיו הראשונות בלשכת
- 28 הגיוס ומונע את גיוסו ובהמשך את התפרצות מחלת הסכיזופרניה".
- 29
- 30 5. מומחה המשיב, ד"ר אמיר בן אפרים, הגיש 5 חוו"ד בעניינו של המערער. בחוות דעתו מיום
- 31 8.3.00 כתב בפרק הדיון, שהמערער סבל טרם גיוסו מהפרעה באישיות, ולאחר שלושה ימי
- 32 טירונות סבל ממצב פסיכוטי חריף. מאחר והשירות בטירונות לא כלל כל מאורע מיוחד,
- 33 והטירונות לא היתה קרבית, ומאחר ומדובר בשירות קצר, אזי לא היה כל גורם דחק שיכול
- 34 היה לתרום להתפתחות מצבו, על כן מצא המומחה כי אין קשר בין המחלה והשירות.

בית משפט השלום בחיפה

5 בנובמבר 2009

ערעור נכים 00-640

- 1 בחוות דעתו מיום 13.9.02 סקר ד"ר בן אפרים את מצבו של המערער, ובפרק הסיכום
2 והמסקנות כתב, שהמערער סובל מסכיזופרניה, שסימניה הופיעו עוד ביום גיוסו לצה"ל.
3 עוד נכתב ששירותו הצבאי למשך יומיים לא כלל גורמי דחק, על כן חזר על מסקנות להעדר
4 קשר בין השירות והמחלה. בחוות דעתו מיום 1.3.04 התייחס ד"ר בן אפרים לחוות הדעת
5 מטעם ד"ר לוי, בנוגע לתנאי שירותו של המערער, ואולם, ומאחר והטענה בנוגע לתנאי
6 השירות נזנחה ע"י ב"כ המערער, בשל מות המערער בטרם חקירתו הנגדית ע"י ב"כ המשיב,
7 הרי שאין בחוות דעת זו של ד"ר בן אפרים כדי לשנות דבר ממה שכתב קודם לכן, והוא חזר
8 על אותן מסקנות. בחוות הדעת מיום 3.1.08, שנכתבה לאחר מות המערער, התייחס מומחה
9 המשיב לנכתב בחוות הדעת מטעם מומחה המערער. ד"ר בן אפרים סקר אחת לאחת את
10 גורמי הסיכון שצויינו ע"י ד"ר טל, והגיע למסקנה שגורמי סיכון אלה אינם מעוגנים
11 בספרות הרפואית ואינם מוכרים כגורמי סיכון למחלת הסכיזופרניה, והוסיף כי "מדיניות
12 הגיוס לצה"ל מבוססת על מצבו העכשווי של הנבדק ולא על גורמי סיכון היפוטטיים, אשר
13 יכולת הניבוי שלהם להתפתחות המחלה הינה דלה", וקבע כי "מבחינה מקצועית אני קובע
14 שגיוסו של הנבדק בהינתן הנתונים שעמדו לפני לשכת הגיוס היה תקין". בחוות דעתו מיום
15 6.8.08 התייחס מומחה המשיב, בין היתר, לחוות דעתו המשלימה של ד"ר טל מיום 23.4.08,
16 וחלק על הביקורת שהושמעה בנוגע לעצם גיוס המערער, בכותבו כי "ד"ר טל בבחינת חכמה
17 שלאחר מעשה טוען כי על מערכת הגיוס היה לנבא את פרוץ מחלתו ... היכולת לנבא מחלת
18 נפש על פי הממצאים שהיו במקרה זה ותוארו ע"י ד"ר טל לא היתה קיימת". ד"ר בן אפרים
19 סקר את חמשת המדדים אשר יכולים לנבא התפתחות פסיכוזה, לפי מאמר משנת 2008,
20 והגיע למסקנה שאצל המערער לא היה ולו גורם סיכון אחד שפורטו, על כן היכולת
21 לנבא באופן סביר שהמערער יפתח מחלת נפש לא היתה קיימת בעת שנבדק בלשכת הגיוס.
22 ד"ר בן אפרים המשיך להתייחס לנכתב בחוות דעתו של ד"ר טל, וחזר על מסקנתו בדבר
23 העדר קשר בין המחלה והשירות.
24
- 25 6. הן מומחה המשיב והן מומחה המערער העידו בפנינו, וכל אחד מהם נותר איתן בדעתו
26 שהובעה בחוות הדעת מטעמו. ב"כ המשיב העידה בפנינו גם את ד"ר איגור ברש, רמ"ס
27 פסיכיאטריה בצה"ל, ואף הוגשו תצהיר ומכתבים מטעמו. ד"ר ברש תמך בנטען בחוות
28 הדעת מטעם מומחה המשיב, והוסיף בסוף עדותו, כי "אם הייתי יושב כפסיכיאטר בלשכת
29 הגיוס ומגיע נבדק עם נתונים זהים, והייתי בודק אותו ומוצא ממצאים כמו שמצא ד"ר
30 שולקין, מעל לכל ספק הוא היה כשיר לגיוס".
31
- 32 7. ב"כ המערער ביקשה, כאמור, לקבל את הערעור, ולקבוע קשר של גרימה בין השירות
33 הצבאי והמחלה, ולחילופין, ביקשה לקבוע קשר של החמרה בין השניים. ב"כ המערער
34 סמכה הן על חוות הדעת מטעם ד"ר טל והן על דו"ח הקבני"ת. בנוסף – סמכה ב"כ המערער

בית משפט השלום בחיפה

5 בנובמבר 2009

ערעור נכים 00-640

- 1 על מסמכים רפואיים ואחרים, תוך שביקשה שלא לקבל את מסקנת ד"ר בן אפרים להעדר
2 קשר בין השירות והמחלה, וביססה את טיעוניה גם מן ההיבט המשפטי.
3
- 4 8. ב"כ המשיב ביקשה, כאמור, לדחות את הערעור, תוך שסמכה על חוות הדעת של ד"ר בן
5 אפרים, ועל הביקורת שהפנה כלפי מסקנותיו של ד"ר טל. עוד סמכה ב"כ המשיב על חוה"ד
6 מטעם ד"ר שולקין, על דברי ד"ר ברש, וגם היא, כחברתה, ביססה את טיעוניה גם מן
7 ההיבט המשפטי.
8
- 9 9. בנותנו את דעתנו לכל הראיות והעדויות שהובאו בפנינו, כולל טיעוני הצדדים, החלטנו
10 להעדיף את דעתו של מומחה המשיב, ד"ר בן אפרים, על דעתו של מומחה המערער, ד"ר טל.
11 הספרות הרפואית אינה מציינת קיומה של **אסכולה רפואית** המכירה בין תנאי דחק ובין
12 מחלת הסכיזופרניה. בית המשפט העליון, בתיק רע"א 2027/94, **צביה קליג' נ' קצין**
13 **התגמולים**, פ"ד נ(1), 529, דן בשאלה מתי ניתן לומר כי דעת מומחים מסוימים הפכה
14 לאסכולה רפואית, וכך נקבע בעמ' 537:
15
- 16 **"כדי שדעה תגיע למעמד של אסכולה, צריך שהיא תהיה מקובלת כדעה מבוססת**
17 **במרכזים רפואיים חשובים, או על דעת מומחים מוכרים בעולם, ואף תוצג כדעה מבוססת**
18 **בספרי לימוד חדשים בעלי מעמד מקצועי מכובד"**.
19
- 20 וב-רע"א 8373/96, **רפאל מאיר נ' קצין התגמולים**, נקבע:
21
- 22 **"... על מנת שאסכולה תיתפש כמבססת קשר סיבתי בין השירות הצבאי לבין היווצרות**
23 **מחלה, נדרש שיתמלאו בה שני תנאים בסיסיים... ראשית, על האסכולה להגדיר ברמת**
24 **פירוט סבירה את מהות המצב שגרם למחלה, ואין די בקביעה כללית ומעורפלת. שנית,**
25 **נדרש שהאסכולה תקבע כי קיים קשר סיבתי ברמה גבוהה של הסתברות ("מתקבל מאוד**
26 **על הדעת"), בין הנסיבות המסוימות אליהן נחשף התובע במהלך שירותו לבין גרימתה או**
27 **החמרתה של המחלה. היינו, שהאסכולה הרפואית תקבע כי "מתקבל מאוד על הדעת"**
28 **שתנאי השירות גרמו למחלה או החמירו אותה"**.
29
- 30 הלכה מושרשת היא, שעל מנת להוכיח קיומו של קשר סיבתי בין תנאי השירות ובין
31 התפרצות מחלת נפש, יש להראות, מעבר ליסוד הסובייקטיבי, גם התרחשותו של אירוע או
32 מצב אובייקטיביים, בדרגת ממשות החורגת מן הרגיל, ושיהיו ייחודיים לשירות הצבאי.
33 השופט חשין כתב בפסק דינו בדנ"א 5343/00 **קצין התגמולים נ' אביאן**, פ"ד נו (5) 732 :
34 **"היסוד 'האובייקטיבי' יסוד חיוני הוא במערכת, ובלעדיו לא ייכון קשר סיבתי בין**

בית משפט השלום בחיפה

5 בנובמבר 2009

ערעור נכים 00-640

- 1 השירות בצבא לבין הפגיעה שהחייל נפגע בה בתקופת השירות. לו אחרת אמרנו, כי אז
2 ייתרנו את יסוד ה'עקב שירותו'. אילו כל דחק שחייל חווה "תוך השירות" ניתן היה
3 לייחסו לדחק הכללי הנעוץ בתכונות הכלליות של השירות, לא היה צורך בדרישה
4 המצטברת של "עקב השירות", ויש לראות בדרישת "עקב השירות" ככזו המחייבת להראות
5 קיומו של אירוע קונקרטי ומיוחד בתנאי השירות של החייל.
6
- 7 10. בתי המשפט קבעו לא אחת, כי עצם הגיוס לצה"ל אינו מקים קשר סיבתי בין השירות
8 והמחלה, ויש צורך בקיומו של "אירוע טראומטי" בעל עוצמה כזו שיהא בו כדי להביא
9 להתפרצות המחלה. הספרות הרפואית העדכנית בתחום הפסיכיאטריה, כמו גם פסיקת בתי
10 המשפט, דורשים הוכחת קיומו של יסוד אובייקטיבי, כאמור, לצורך קביעת קשר סיבתי
11 בין תנאי שירות ובין מחלת נפש. חוות הדעת מטעם ד"ר טל מציינת גורמי סיכון שאינם
12 מוכרים ככאלה שהיה בהם כדי לגרום לפרוץ מחלתו של המערער, מעצם גיוסו, ואף לא
13 להחמרתה. אנו קובעים שלעצם גיוסו של המערער לשירות צבאי לא היתה כל תרומה
14 ייחודית של המסגרת הצבאית לפרוץ מחלתו או להחמרתה, על כן לא התקיים התנאי של
15 היסוד האובייקטיבי להוכחת הקשר הסיבתי שבין השירות הצבאי והמחלה ממנה סבל
16 המערער.
17
- 18 11. כפי שנקבע בבר"ע 187/83, רדושיצקי נ' ק. התגמולים, פ"ד לז(4) 361, אין צורך להוכיח את
19 התביעה בדרגה של "קרוב לוודאי" אלא יש להראות כי "מתקבל מאוד על הדעת" שיש קשר
20 סיבתי בין השירות למחלה, וגם במקרה בו כפות המאזניים שקולות, הרי שדין הערעור
21 להידחות, מאחר ועל המערער לעמוד במאזן הסתברויות לשם הוכחת תביעתו, כלומר מעל
22 לסבירות של 50%. במקרה שבפנינו, לא עלה בידי המערער ז"ל להוכיח במידה הנדרשת את
23 טענותיו, ואנו קובעים שמחלתו פרצה עוד בטרם גיוסו לצה"ל, וכי היא אינה קשורה
24 בשירותו הצבאי מסוג הקשר הנדרש בסעיף 1 לחוק – לא קשר של גרימה ולא קשר של
25 החמרה, על כן הננו מחליטים לדחות את הערעור ולאשר את החלטת קצין התגמולים. צר
26 לנו על מותו הטראגי של המערער, ואנו מביעים את תנחומינו בפני המשפחה.
27
28
- 29 12. לפני שנסיים החלטנו לתת את דעתנו לטענות ב"כ המערער, בסוגיית עריכת בדיקה
30 פסיכיאטרית נוספת למערער בסמוך לגיוסו –
31
- 32 (א) שמענו בתיק זה שלושה רופאים, ונחשפנו לדו"ח קבניי"ת ולחוות דעתו של ד"ר שולקין.
33 אין אנו יכולים להתעלם מן העובדה, שכשנה ומחצה בטרם גיוסו, כתבה הקבניי"ת
34 אודות הסיכויים הרבים שיתגלו אצל המערער קשיי הסתגלות, וכי למערער קשרים

בית משפט השלום בחיפה

5 בנובמבר 2009

ערעור נכים 00-640

- 1 חברתיים דלים, והוא נעדר יחסי אימון מוגדרים, וכן קיימים קשיים באיכות הקשר
2 בינו ובין הוריו. עוד כתבה הקבני"ת כי מות סבתו מספר שנים קודם לכן הביא אצלו
3 למשבר ולמצוקה נפשית.
4
- 5 (ב) ד"ר בן אפרים, שהוא הרופא המומחה מטעם משרד הבטחון, אמר בפנינו דברים אלה:
6 **"יש סבירות מסוימת שאכן הוא לא היה מגויס אילו היתה נערכת לו בדיקה**
7 **פסיכיאטרית בקירוב למועד גיוסו"** וקודם לכן אמר שבדיקה כזו לא נעשתה **"כי לא**
8 **ייתכן לבדוק כל חולה כאשר מגייסים כ- 1,000 חיילים ביום"**. אין אנו יכולים
9 להשלים עם מצב, שבו מגויס לשירות בצה"ל אדם חולה בסכיזופרניה, והדבר אינו
10 מתגלה על אף שכשנה ומחצה לפני גיוסו נבדק ע"י קבני"ת וע"י פסיכיאטר, ונתגלתה
11 אצלו אישיות נרקציסטית עם מאפיינים כפי שפורטו בדו"ח הקבני"ת. כמו כן אין אנו
12 מקבלים את העמדה לפיה מספרם הרב של המתגייסים מונע משלטונות צה"ל עריכת
13 בדיקות חיוניות ונחוצות בנוגע למצב בריאותם של המתגייסים. אמנם ד"ר בן אפרים
14 וד"ר ברש טענו, שלא ניתן היה לדעת בזמן בדיקת הקבני"ת שהמערער ילקה
15 בסכיזופרניה, וכי הליך הגיוס היה תקין, אך אין אנו מקבלים את עמדתם לעניין זה –
16 המערער הצביע על קושי בגיוס, ועובדה שנשלח לבדיקת פסיכיאטר ע"י הקבני"ת.
17
- 18 (ג) במצב דברים זה, היה על שלטונות הגיוס לדאוג להפניית המערער פעם נוספת
19 לפסיכיאטר, בסמוך למועד גיוסו, שהרי הסיבה שהצדיקה הפנייה מעין זו תקופה
20 ארוכה טרם גיוסו היתה אמורה להספיק להפנייה נוספת בסמוך לגיוס.
21
- 22 (ד) אנו פונים לשלטונות הגיוס בצה"ל ומבקשים מהם לערוך בחינה מחודשת לנהלים, כך
23 שבמקרים מתאימים יופנו המתגייסים בשנית לפסיכיאטר, בסמוך למועד גיוסם, לשם
24 הערכת מצבם, וזאת ללא כל קשר למספר החיילים המתגייסים באותו מועד. עריכת
25 בדיקה מעין זו עשויה למנוע גיוסם של אנשים חולים בנפשם, ולעיתים אף להציל חיים.
26
- 27 (ה) משלא נעשה כך בעניינו של המערער, ועל אף שדחינו את הערעור וקבענו שאין קשר בין
28 המחלה ובין השירות הצבאי, הגענו למסקנה שניתן היה למנוע את גיוסו אילו היתה
29 נערכת לו בדיקה פסיכיאטרית בסמוך לגיוס, ובכך לחסוך למערער ז"ל ולבני משפחתו,
30 עוגמת נפש והוצאות מיותרות בגין הליך זה, על כן הננו מחייבים את המשיב לשלם
31 למערער, באמצעות יורשיו, הוצאות ע"ס 10,000 ₪, וזאת תוך 30 ימים מהיום.
32
33
34

בית משפט השלום בחיפה

5 בנובמבר 2009

ערעור נכים 00-640

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18

זכות ערעור בשאלה משפטית בלבד לבית המשפט המחוזי תוך 45 ימים.

פסק הדין יומצא לצדדים באמצעות הדואר.

כמו כן – המזכירות תעביר העתק פסק הדין לראש אכ"א וכן לרמטכ"ל, בכדי שינחו את פקודיהם בסוגיית הגיוס שנדונה בשולי פסק הדין.

אנו מתירים פרסום פסק דין זה במלואו, למעט שם המערער, שיצויין באותיות הראשונות של שמו הפרטי ושם משפחתו – א.ב.

ניתן היום, י"ח בחשוון תש"ע, 5 בנובמבר 2009, בהעדר הצדדים.

ד"ר אלכסנדר קורת
חבר הועדה

ד"ר צבי בן-ישי
חבר הועדה

זאיד פלאח, שופט
יו"ר הועדה

19